

STATSMINISTER ODVAR NORDLIS FOREDRAG PÅ ARBEIDERPARTIETS
LANDSSTYREMØTE 9. JANUAR 1978

Det er ikke mer enn 3 måneder siden Landsstyret i fellesmøte med den nyvalgte stortingsgruppa foretok en grundig drøfting av den politiske situasjon etter valget. De fleste trekk i det politiske bildet er ikke vesentlig forskjellige fra hva de var i oktober i fjor. Det er neppe behov nå for noen ny gjennomdrøfting på det samme grunnlaget.

Mens vi i oktobermøtet tok utgangspunkt i Regjeringens langtidsprogram og partiets arbeidsprogram for den kommende 4-års-perioden, bør vi i dag i større

- 2 -

grad rette søkelyset mot noen av de mer aktuelle oppgavene i det året vi nå står foran.

Hovedtrekkene i den politiske og parlamentariske situasjon er ikke annerledes nå enn for 3 måneder siden, men utviklingen på det økonomiske området har vært sterk og problemfylt. Den nye 4-års-perioden blir i sannhet ikke innledet bare med gleden over den første innhøsting av oljealderens/rikfrukter. Tvert imot, vi står overfor vanskeligere økonomiske oppgaver enn vi har gjort på flere årtier.

La meg først knytte de aktuelle problemene i 1978 til langtidsprogrammet. Det har i den siste uken vært uttalt av politiske kommentatorer at de nye økonomiske signalene har gjort det nødvendig med en gjennomgripende endring av langtidsprogrammet, og at dette programmet med

sitt djerpe mål om et kvalitativt bedre samfunn begynner å bli frynset i kantene.

Det er nødvendig å stemple slike uttalelser som misforståtte og villedende.

Arbeidsprogrammet og langtidsprogrammet er forpliktende politiske dokumenter for Arbeiderpartiets fortsatte demokratiske reformpolitikk. Programmene er vår anvisning på hvordan vi skal gjøre det gode norske samfunn enda bedre - eller som det heter i programformøleringene - å skape et kvalitativt bedre samfunn.

Dette målet står selvsagt urokket.

Like urokket står alle de viktigste delområdene i dette programmet, slik de i slagordsform er brukt i disposisjonen til langtidsprogrammet:

Trygghet og gode levekår.

Solidaritet og likeverd.

Styrking av familie og lokalsamfunn.

Arbeid for alle.

Bedre arbeidsmiljø.

Forsvarlig forvaltning av naturressurser og miljø.

Frihet, demokrati og rettssikkerhet.

Internasjonal solidaritet.

Men etter å ha gjentatt at de politiske siktelinjene i partiets arbeidsprogram og Regjeringens langtidsprogram, står uendret som grunnlaget for vår politikk, må vi naturligvis legge til at vi må innrette oss etter de internasjonale økonomiske forhold som gir grunnlag og forutsetninger for

vår reformpolitikk.

Dette påvirker særlig inntektsveksten og tempoet i kostnadskrevende reformer på flere områder.

Det er et nødvendig trekk i enhver realistisk planlegging at flerårige planer må justeres under marsjen til nye ytre forhold. I langtidsprogrammet sa vi det slik:

"Regjeringens økonomiske politikk vil som hittil bygge på at det er et overordnet mål å sikre trygghet for arbeid og inntekt. Det vil bli lagt større vekt på å gi svakstilte grupper bedre muligheter til inntektsgivende arbeid. Vanskelighetene i internasjonal økonomi gjør at dette er et krevende politisk mål. Når andre land fører en politikk som vil medføre høy arbeidsløshet i en

årrekke framover, kan ikke vi i Norge regne med å oppnå full sysselsetting uten at vi innretter oss på en annen måte enn de gjør."

I langtidsprogrammet ble det understreket at den internasjonale økonomiske utvikling er meget usikker.

Etter at langtidsprogrammet var lagt fram i fjor vår, har utviklingen både i den norske økonomien og i de internasjonale økonomiske forhold gått slik at vi flere ganger har måttet tilpasse vår økonomiske politikk.

Allerede under valgkampen fant vi grunn til å si klart fra at det ville være nødvendig med en innstramning i den økonomiske politikk, særlig i forhold til privat konsum. Dette er fulgt opp i budsjettoplegget og i salderingsproposisjonen og vil måtte følges opp med ytterligere tiltak

denne måned og med en meget nøktern linje i det forestående inntektsoppgjør.

I bevissthet om usikre økonomiske framtidsutsikter, presiserte Regjeringen i langtidsprogrammet at den ikke fant det riktig å tallfeste noen mål for vekst i inntekter, forbruk m.v. Det ble illustrasjonsmessig pekt på at for lønns- takerne under ett ville det neppe bli mulig med en høyere årlig vekst i kjøpekraften av deres inntekter enn mellom 1,5 og 2 % pr. år. Det ble også understreket at andre grupper bør få mer enn dette gjennomsnitt, i første rekke pensjonistene og andre lavinntektsgrupper både blant lønnstakere og andre. Det ble videre minnet om Stortingets vedtak om opptrapping av jordbrukernes inntekter.

De svakere økonomiske utsikter vil ikke gjøre det mulig med såpass høye vekstrater som det ble antydnet i lang-

tidsprogrammet. Slik forholdene nå ser ut vil det verken i 1978 og trolig heller ikke i 1979 bli mulig å gjennomføre noen reell inntektsøking for inntektstakere i de midlere og høyere inntektsgrupper. En del grupper med høyere inntekter må trolig akseptere en reell nedgang i inntekt.

I en rekke andre land, som England, Sverige og Danmark har de fleste vanlige lønnstakere opplevd en klar nedgang i sine reelle inntekter. Jeg tror vi skal kunne unngå en slik utvikling hos oss.

De sterkt begrensede ressurser vi kan regne med å ha til rådighet for inntektsheving må i samsvar med våre politiske prinsipper kanaliseres til minstepensjonister og andre lavinntektsgrupper.

Dette innebærer ikke noe betydelig økonomisk offer. Så sant vi innretter oss fornuftig og ikke taper kontrollen over vår økonomi vil vi kunne beholde det høye samlede inntekts- og velstandsnivå som vi har i dag, og som er blant de 10 høyeste land i verden. De ofre som kreves av oss er ikke større enn at vi vil måtte vise det tålmod og måtehold at vi ikke øker denne standard ytterligere i de nærmeste par år. Det er de grupper av befolkningen som ligger virkelig lavt i økonomisk standard som må tilgodeses med de økinger som vi i denne tiden vil ha evne til å gjennomføre.

Denne retningslinje og denne presisering av mulighetene i vår inntektspolitikk i de kommende år er ikke noe brudd med langtidsprogrammet. Tvert imot det er en understreking av langtidsprogrammets solidaritetskrav og behovet for å skape trygghet og gode levevilkår, og ikke minst kravet

om å sikre arbeid for flest mulig.

Jeg vil gjerne komme litt nærmere inn på enkelte av de økonomiske hovedoppgaver vi står overfor i 1978.

Våre problemer er den sterke innenlandske kostnadsstigningen, svikten i norsk eksport, og det samlede underskudd i utenriksøkonomien.

De statistiske oppgaver vi i den senere tid har fått bearbeidet viser at norske produsenter i de siste par år har mistet markeder i konkurranse med utlandet.

Dette tap av markeder har for det meste funnet sted på våre eksportmarkeder. Men det har også funnet sted på vårt eget hjemmemarked hvor norske varer er blitt for dyre. Det er ikke kvaliteten og andre egenskaper ved norske produkter

som er mindreverdige. Men vi har ikke vært flinke nok til å tilpasse veksten i våre egne kostnader, hvor arbeidskostnadene spiller en stor rolle. Dette har ubønnhørlig ført til at norske varer blir for dyre. Som det populært blir sagt, vi står i en alvorlig fare for å bli priset ut av markedet. På tross av/de kombinerte oppgjør har bidratt til å dempe den innenlandske kostnadsveksten i forhold til 1974 og 1975 har lønnskostnadene steget sterkt i Norge også i 1976 og 1977. Pr. produsert enhet steg de til sammen med 10 prosent mer enn i gjennomsnittet av våre handelspartnere.

I tillegg til den norske kostnadsutviklingen som har vært sterkere enn hos de landene vi konkurrerer med, har de internasjonale valutaforholdene gått oss imot. Disse kursendringene har også ført til at norske varer blir dyrere.

En viktig grunn til at kostnadene i andre land har steget mindre enn i Norge, er at arbeidsløsheten i de fleste land er langt høyere enn hos oss. Med høy ledighet følger gjerne mindre lønnstillegg, og mindre lønnsglidning. Dette betyr at fordi vi i Norge har vært bedre i stand til å føre en politikk med full sysselsetting enn de fleste andre, blir vi i neste omgang straffet for dette ved at vi får et arbeidsmarked hvor tendensen til lønnsøking er sterkere enn i de land som ikke makter å føre en politikk med full sysselsetting. Vi kan finne dette urimelig og urettferdig, men kan bare ta til etterretning at det er de faktiske forhold. Det var slike ting Regjeringen hadde i tankene da vi formulerte det avsnitt i langtidsprogrammet som jeg nettopp siterte, at det vil bli stadig vanskeligere for oss å føre en

annerledes økonomisk politikk enn flertallet av landene fører.

De fleste økonomer, både i Norge og i andre land, hadde regnet med at tilbakeslaget i internasjonal økonomi ville bli av kort varighet. Etter et par års avbrudd, ville vi, slik det har skjedd tidligere i etterkrigstiden, være tilbake på en oppadgående kurve for produksjon og sysselsetting. Oppsvinget i internasjonal økonomi i 1976 og de mange møter vinteren og våren 1977 der landenes ledere la vekt på å skape bedre balanse og høyere sysselsetting bekreftet grunnlaget for denne vurdering. Vår egen tradisjonelle eksport, som i 1975 sank med vel 12 prosent målt i faste priser, steg i 1976 med nær 12 prosent. Vi hadde grunn til å tro at denne eksporten ville fortsette å stige. I Revidert Nasjonalbudsjett som ble lagt fram i månedsskiftet april/mai 1977 regnet vi med

en eksportvekst på 6 prosent. Og myndighetene var ikke alene om en slik vurdering. I Industriforbundets konjunkturrapport juni 1977 ble det regnet med en eksportvekst på 5 prosent i 1977.

Utover sommeren og høsten ble det klart at oppsvinget i internasjonal økonomi ble vesentlig svakere enn ventet.

I Nasjonalbudsjettet for 1978 ble derfor anslaget for eksportvolumet i 1977 endret fra en reell vekst på 6 prosent til en reell nedgang på 4 prosent i den tradisjonelle eksporten.

Importen i 1977 har imidlertid vokst i det samme høye tempo som ventet. Målt i volum vil importen av tradisjonelle varer ligge 6 - 7 prosent høyere enn i 1976. Fordi det også har vært en betydelig prisstigning på import-

varene så er verdien av denne importen i 1977 hele 15 prosent større enn i 1976.

Bak importveksten ligger dels den sterke inntekts- og etterspørselsøkingen og dels kostnadsutviklingen som bidrar til at utenlandske varer blir foretrukket framfor norske.

Et par eksempler belyser dette med hvordan inntektsveksten virker. Importen av landbruksmaskiner har i de første 10 måneder i 1977 økt med hele 36 prosent. Og importen av personbiler økte i samme tidsrom med hele 38 prosent.

Norges samlede økonomiske samkvem med utlandet påvirkes mye av oljevirkosomheten. Her er vi ennå i en oppbyggingsfase med stor import av materiell, råvarer og utstyr. Det er vel en tredjedel av det samlede underskuddet i den norske utenriksøkonomien i 1977 som har sammenheng med

oljevirkosomheten. Men likevel, vi må innse at også resten av det norske samfunnet har hatt et stort, og for stort, underskudd i regnskapet med utlandet. Alt i alt hadde vi på den norske betalingsbalansen i 1977 et underskudd på nær 28 milliarder kroner.

Norge har hittil uten vansker kunnet finansiere de store underskudd i betalingsbalansen. De internasjonale kapitalmarkeder har vært mer enn villige til å yte de lån og kreditter Norge trenger. Vi har et godt ord på oss utenlands for å beskikke vårt bo.

Men det vil uten videre være klart av de forhold jeg har beskrevet at vi må manøvrere med fornuft og varsomhet

for å beholde denne posisjonen, for å beholde denne frihetsgrad i vår økonomiske styring. Det er påtrengende nødvendig å bringe utenriksøkonomien under strengere kontroll, med sikte på å bringe underskuddene nedover i årene som kommer. En del av underskuddet vil falle bort av seg selv når store investeringsfaser i Nordsjøen bringes til avslutning. Men den del av underskuddet som er oppstått etter hvert som et resultat av de store inntektsøkinger i Norge, og den sterke kostnadsøking i vår produksjon, må vi selv bringe under strengere kontroll for å beholde styringen i vår økonomi. Dette er første bud for å kunne holde sysselsettingen oppe, og holde massearbeidsløsheten utenfor våre grenser.

I vårt eget land og i andre land i den vestlige verden søker nå eksperter og politikere å finne fram til

en avklaring når det gjelder den økonomiske situasjon vår del av verden er oppe i. Opprinnelig gikk en ut fra at krisen var konjunkturbestemt, og at den derfor også ville være av forholdsvis kort varighet. Men nå synes den å gå langt dypere og vare mye lenger enn en tradisjonell konjunkturkrise. Mer og mer synes oppfatningen å bli at en her har å gjøre med en dyptgående og alvorlig strukturkrise.

Det er mye uklarhet i situasjonen, og mange søker å finne avklaringer, ofte på hver sin kant. Jeg tror tida nå er inne til å vurdere om det bør skapes nye internasjonale samarbeidsformer som kan gi muligheter for mer reelle og inngående analyser.

Muligens kan vi ved å etablere nye samarbeids-tiltak finne fram til en bedre klargjøring av situasjonen i hele den vestlige økonomi. Vi bør overveie om ikke Norge burde ta et initiativ på nordisk plan, med sikte på en felles nordisk analyse av den vestlige økonomiske kritesituasjon som rammer oss.

De nordiske land står hverandre nær, har vel innarbeidede samarbeidsinstitusjoner, har i stor utstrekning felles problemer og felles politikk. Det skulle da være muligheter for å finne fram til et felles grunnlag for en drøfting av problemene og et samarbeid om en felles nordisk situasjonsanalyse der såvel regjeringene som næringsliv og sentrale arbeidstakerorganisasjoner deltar.

I tillegg til de økonomisk-politiske tiltak som

allerede er besluttet, vil Regjeringen i løpet av et par uker legge fram forslag om ytterligere tiltak. De viktigste av disse tiltak vil bli en innstramning i kreditten til forbruksformål. For øvrig er det tale om mindre tiltak som følger opp de innstramningstiltak som Regjeringen lanserte i salderingsproposisjonen.

Den økonomiske situasjon jeg har beskrevet her, danner den alvorlige bakgrunn for de store inntektsoppgjørene i 1978. Med det ansvar som Regjeringen alltid må ha for utenriksøkonomien må hovedmålet for Regjeringens engasjement og holdning til inntektsoppgjøret være å få til en demping av kostnadsveksten. Vi må i 1978 og -79 søke å rette opp mest mulig av det vi har tapt de to foregående år i kostnadsutvikling i forhold til våre handelspartnere, slik at konkurranseevne og markedsandeler kan vinnes tilbake. Både kostnadssituasjonen og de realøkonomiske

forhold gjør det klart at det ikke vil være rom for noen større reell inntektsøkning for noen større inntektsgrupper. De tillegg som kan gis, må ha en klar lavinntektsprofil. Bare de med lavest inntekt bør regne med noen reell bedring i år, og ventelig også for to-årsperioden sett under ett. Det vil gjelde lavinntektsgrupper blant pensjonister, lønnstakere og jordbrukere. Jeg tror det kan være nyttig ikke å starte med
for fastlåste

oppfatninger av konkrete, praktiske tiltak for å kunne gi oppgjøret en lavinntektsprofil.

De økte vanskene i norsk arbeidsliv i 1978 vil først og fremst bli merkbare i de konkurransutsatte deler av industrien, og i skipsfarten. Vi venter i nær framtid å få rapport fra to utvalg som utreder problemer og muligheter i skipsbyggingsindustrien og i skipsfartsnæringen. Når disse innstillingene foreligger vil Regjeringen ta standpunkt til dem så snart råd er.

Når det gjelder industrien har Regjeringen i de siste par-tre år hvor de internasjonale konjunkturforholdene har vært svake og skiftende, ytet betydelig støtte for å holde hjulene i gang. Mange av disse støttetiltak har vært innrettet på en kortvarig krise. Dette gjelder bl.a. de lån og andre støttetiltak som har gjort det mulig for bedriftene

å fortsette å produsere selv om det i øyeblikket ikke var noen lønnsom avsetning for produktene.

Men det sier seg selv, at når krisen blir mer langvarig, og når den omfatter stadig større deler av industrien, nytter det ikke lengre med slike tiltak i større skala.

Regjeringen måtte derfor i nasjonalbudsjettet for 1978 bebude en omlegging av støttetiltakene til industrien. Slike støttetiltak vil etter hvert måtte få formen av støtte til den nødvendige omlegging av produksjon og rasjonalisering av produksjon med sikte på å sikre en lønnsom virksomhet framover. Vi må innse at i denne prosessen vil enkelte bedrifter måtte nedlegge, mens andre vil måtte legge om sin virksomhet, og herunder kanskje innskrenke omfanget av virksomheten.

Vi vil ikke med ett slag kunne gå over fra den tidligere støtteform til den nye mer kritiske og krevende støtteform. En slik omlegging vil nødvendigvis måtte skje over noen tid for ikke å skape for alvorlige problemer i arbeidslivet.

Vi kan ikke pålegge næringslivet større forpliktelser enn det kan bære. Det gjelder selvsagt ikke minst i en krisesituasjon. Men samtidig må det være klart at heller ikke de politiske myndigheter, kan pålegges større forpliktelser enn det med rimelighet kan forlanges for at vårt næringsliv skal fungere.

Det er ingen tvil om at de støttetiltak som er iverksatt overfor utsatte enkeltbedrifter, bransjer og næringer har trygget arbeidsplasser og

distrikter i en vanskelig tid.

Omfanget og varigheten av den internasjonale krisen sammen med kostnadsutviklingen har brakt oss til et punkt der vi må akseptere at vi ikke klarer å holde alle bedrifter gående. Men da må det ikke bli slik at i det øyeblikk en bedrift må gi opp, så er det likesom utelukkende Regjeringens og ikke næringenes og organisasjonenes ansvar. Dersom bruk av offentlige støttetiltak overfor utsatte bedrifter fører til at alt ansvar for opprettholdelse av arbeidsplasser i disse bedriftene hviler på Regjeringen, vil det i sterk grad redusere mulighetene for å føre en slik politikk.

Noen industrigrener arbeider fortsatt med god avsetning og god lønnsomhet. Det gjelder i første rekke industrier som arbeider for hjemmemarkedet og som er lite belastet med konkurranse fra utlandet. Videre gjelder det en del

eksportorienterte bedrifter, som enten på grunn av god ledelse, drift, produksjon og markedsføring greier seg godt i en vanskelig tid, eller det dreier seg om næringer som tross alt har brukbare generelle avsetningsforhold for tiden.

Det norske samfunnet er sterkt avhengig av en stor import fra utlandet. Denne må vi betale med våre egne eksportinntekter.

Når vi studerer resultatene på de forskjellige eksportmarkedene mer i detalj finner vi at bildet er ikke helgrått. Det er lyspunkter i det. Mange norske bedrifter har lyktes i å opprettholde sin eksport og sogar i å finne muligheter for økt avsetning.

Selv i den nåværende svake internasjonale økonomiske situasjon, er det likevel noen land som ikke er like sterkt rammet av tilbakeslaget. I land hvor etterspørselen etter

varer fra andre land fortsetter å stige, er det muligheter også for norske varer å finne innpass.

Likeledes fins det vareområder som uansett den internasjonale økonomiske situasjon kan finne avsetning utenlands. Regjeringen legger den største vekt på å kunne bistå norsk næringsliv med eksporten til utlandet. Regjeringen forbereder en mer aktiv innsats fra myndighetenes side for å bistå eksportørene og Norges Eksportråd i deres anstrengelser for å avsette norske produkter ute.

Det kan synes noe underlig å gi en problemfylt beskrivelse av norsk økonomi i den nærmeste framtid når vi kaster et blikk på arbeidsløshetsstatistikken. Utover i 1977 var tallene under 1 % av yrkesbefolkningen, dvs. klart innenfor det som regnes for full sysselsetting. Ved utgangen av november

var det registrert 15.300 helt arbeidsløse, og dette var nesten 3.000 færre enn på samme tid året før. Desembertallene, som jeg har mottatt i dag, var på ca. 19.500 arbeidsløse ved utgangen av desember 1977 mot 22.600 ved utgangen av 1976. Men vi må ved bedømmelsen av disse tallene ikke glemme at mer enn 100.000 arbeidsplasser opprettholdes med direkte eller indirekte støtte fra det offentlige.

I internasjonal sammenheng er arbeidsløshetstallene oppsiktsvekkende. Mens man i de vestlige industriland under ett har en registrert arbeidsløshet på mellom 5 og 6 % av yrkesbefolkningen, lå vi i Norge ved årsskiftet med ledighetstall på rundt 1.5 %.

Vi har grunn til å være tilfreds med disse lave tall. De viser at selv om vi nå strir med problemer i deler av vår økonomi, har vi hittil lykkes godt i det som vi har gitt

førsteprioritet, nemlig å holde sysselsettingen oppe.

Samtidig med at ledighetstallene er meget lave, vet vi at i mange deler av landet er det en betydelig mangel på arbeidskraft. I de større tettstedsområdene er det i mange yrker et stort antall ubesatte stillinger. Bygningsindustrien er en næring som i enkelte distrikter hemmes av mangel på arbeidskraft.

Et annet trekk ved vårt arbeidsmarked og vår arbeidsmarkedspolitik i 1977 har vært oppmuntrende. Nedgangen i ledighetstallene fra 1976 til 1977 har vært større for ungdom enn for eldre.

Ungdomsledighet er en særlig vond form for arbeidsløshet. Det er uverdigg et moderne velferdssamfunn ikke å kunne tilby et arbeid til sine ungdommer når de etter endt skolegang vender seg til arbeidslivet for gjennom egen innsats

å underholde seg sely. Blant de selektive tiltak på arbeidsmarkedet som Regjeringen har satt i verk i de siste år, har mange vært spesielt innrettet på å gi jobber til ungdommen. Det er derfor oppmuntrende at ledighetstallene for 1977 tyder på at dette har gitt resultater.

I den lokale administrasjonen har vi i 1977 fått et nytt år med ytterligere konsolidering av de nye fylkeskommunene med deres organisasjonsapparat og arbeidsoppgaver. Det er mitt inntrykk at fylkeskommunene har hatt et vanskelig år økonomisk. Regjeringen vil nøye følge utviklingen her, for å vurdere om det finansielle grunnlag for fylkeskommunene står i forhold til de arbeidsoppgavene de er satt til å løse.

Sely om det ennå ikke foreligger noen samlede tallmessige oversikter, er det mitt inntrykk at primærkommunene i

1977 i gjennomsnitt har hatt en god budsjett-situasjon. De høye personlige inntekter i Norge har gitt et sterkt skattefundament for primærkommunene. Vi har festet oss ved at den samlede kommunale disponering av varer og tjenester til konsum og investeringsformål har økt sterkt i 1977, og har på den måten også vært med på å skape den høye etterspørsel som den samlede økonomien er preget av.

Arbeiderpartiets miljøpolitikk har utviklet seg raskt i løpet av få år.

Vi er nå inne i en aktiv og mangesidig gjennomføringsfase.

I det indre miljøvern, som kan oppfattes som en del av arbeidsmiljøet og de spørsmål som er knyttet til det, er store oppgaver løst, og under løsning. Det ble i fjor gitt 850 millioner kroner i tilskott, lån og garantier til investeringer i miljøverntiltak og energiøkonomisering i industrien. Vi venter at investeringene i 1978 vil bli omtrent like store.

Når det gjelder gjennomføringstakten av de gjenstående miljøvernoppgavene i årene framover, er det naturlig at takten må tilpasses til bedriftenes bæreevne og den alminnelige økonomiske situasjon.

Men, økonomiske vanskeligheter må ikke tillates å bli brukt som en sovepute for å hindre gjennomføringen av nødvendige og viktige tiltak.

Når økonomien blir utsatt for sterke påkjenninger utenfra, må vi ikke tape de langsiktige målsettingene av syne. Inngrep i naturen starter ofte en prosess som senere ikke kan snus. Slike inngrep må derfor underlegges strenge krav til utredning av miljøkonsekvenser i dårlige som i gode tider. Men om vi skal kunne holde fast ved våre krav til helse og miljø, krever det en vilje til klar moderasjon når det gjelder personlige inntekter og privat forbruk.

I vår debatt om inntektsutviklingen kan vi ikke se bort fra det faktum at også de investeringer og andre disposisjoner som foretas for å bedre det ytre og indre miljø, er en del av en levekårsutvikling.

Etter hvert har vi lært oss at det ikke bare er de rent materielle verdier som teller når det gjelder å skape

forutsetninger for et bedre og rikere liv. Etter hvert som de rent materielle krav innfris, ser vi at oppmerksomheten rettes mot andre verdier. Men også disse verdier har sin pris. Ofte kanskje en høy pris. En kan derfor ikke rykke de investeringer som foretas og disposisjoner som gjøres på dette området ut av sammenhengen. Kostnadsutviklingen har også til fulle understreket dette.

Miljøpolitikken er i flere tilfelle blitt en del av vår generelle motkonjunkturpolitikk. Gjennomføring av miljøvernpålegg har gjennom leveranser av utstyr og arbeidsinnsats også bidratt til å holde sysselsetting oppe. Miljøkrav kan dessuten i enkelte tilfeller føre til innføring av ny teknologi som kan resultere i at deler av norsk industri kan stå bedre rustet overfor konkurransen fra utlandet på lengre sikt.

Dette forhindrer ikke at vi må være villige til å dempe tempoet når de ytre forhold gjør det nødvendig. Regjeringen har sagt seg villig til å vurdere disse spørsmål for visse særlig utsatte bransjer. Dette vil bli diskutert med industrien i et møte i inneværende måned.

Det vil i år bli lagt fram en stortingsmelding som gjør rede for hvordan oljevernberedskapen til havs og langs kysten nå er bygd opp og under videre utbygging. Det er også under forberedelse et flerårig forsknings- og utviklingsprogram for bedre oljevernberedskap.

Det ble i fjor lagt fram to viktige meldinger til Stortinget om vår miljø- og ressurspolitikk. Den ene melding er en generell oversikt over regional planlegging og forvaltning av naturressurser. Her klargjør Regjeringen og

understreker den regionale planleggings plass og betydning som virkemiddel i en helhetlig ressurs- og miljøpolitikk.

Den andre meldingen gjelder støy. Regjeringen har lagt fram et omfattende program for å bekjempe støy fra alle de viktigste kilder hvor støy er en plage for mennesker, både i arbeid og i bomiljøer.

To nye lover er nylig trådt i kraft, loven om produktkontroll og lov om motorferdsel i utmark og vassdrag. Selv om disse lovene ved første blick synes å dekke vidt forskjellige felter, er det en nær sammenheng mellom dem. De reflekterer begge en planmessig innsats for å hindre at det moderne samfunn fører til skader, ulemper og miljøforstyrrelser.

Mange av miljøverntiltakene er forholdsvis problemfrie ved at det ikke er særlig vanskelige avveingsforhold

mellom vern og andre tiltak. Men på andre felter vil det alltid være behov for en vanskelig og delikat avveing.

I alle strøk av landet har vi erfart disse problemene i de senere år i sammenheng med samfunnsmessig utbyggingsvirksomhet.

Det er Regjeringens hensikt å kunne bringe inn verneinteressene i den administrative og politiske behandling på et tidlig stadium. Vi må ta sikte på etter hvert å bringe disse interessene inn som en naturlig og fast del av den samlede saksbehandling.

Hovedsaken er at vi i tillegg til de hensyn og interesser som vi ellers har vært vant med å trekke inn i den endelige avveing, også bringer inn miljøvern hensynene.

som en sterk og likeberettiget interesse.

De fleste av de konkrete avveiningssaker blir behandlet i fylket og kommuner, og angår lokale saker. Det er mitt inntrykk at det i kommunene etter hvert utvikles en rimelig balanse i disse spørsmål. I denne balansen ser miljøverninteressene ut til å hevde seg godt. Det er ikke minst på grunn av Arbeiderpartiets praktiske innsats for å bringe miljøvern hensynene inn i planleggingsarbeidet, at vi nå ser resultater.

De største og vanskeligste enkeltsakene mellom naturvern og utbygging knytter seg utvilsomt til kraftutbygging. Det ligger i sakens natur at dette alltid vil være vanskelige tilpasninger.

På den ene siden har vi den viktige oppgave å verne

vår uberørte natur. På den andre siden har vi vannkraften som i energipolitisk sammenheng er andre kjente energiformer overlegen når det gjelder forurensing, og fordi den er evigvarende.

Regjeringen vil i løpet av dette året legge fram en stortingsmelding om opprettelse av en nasjonalpart på Hardangervidda. I denne sammenheng vil det også bli foretatt den nødvendige avveining i forhold til eksisterende kraftutbyggingsplaner, i første rekke planene for Veig og Dagali. Disse vassdragene er særlig verneverdige, og Regjeringen vil handle ut fra dette.

Blant de viktige oppgaver det nye Olje- og energidepartementet skal begynne å arbeide med, er forberedelsen

til en stortingsmelding om hovedlinjene i energipolitikken. I denne meldingen vil Regjeringen vurdere de framtidige energibehov, i første rekke for elektrisitet. Disse behovene vil bli veid mot hensynet til å økonomisere med naturressurser. Det gjelder både vannkraft og andre energiformer. Endelig vil Regjeringen legge fram et konkret utbyggingsprogram for de viktigste gjenværende vannfall, og trolig også planer for de første større varmekraftverk.

Meldingen vil markere inngangen til siste fase i vannkraftutbyggingen og innledningen til en epoke hvor vi må bruke andre energiformer.

I et internt partiutvalg som Sentralstyret har oppnevnt, blir det nå utarbeidet et opplegg til en bred energipolitisk debatt i våre organisasjoner og lag.

Vi må drøfte sammenhengen mellom energibehov og sysselsetting.

Vi må vurdere hvor langt det blir nødvendig å gå i retning av høyere energipriser for å økonomisere med energi.

Avveining mellom naturvern, annet miljøvern og utbyggingsbehov er et annet viktig og vanskelig problem.

Vi må få en bredest mulig oppslutning om denne debatten slik at Arbeiderpartiets endelige holdning til de energipolitiske hovedspørsmål kan være tuftet på en solid, politisk behandling på alle plan i våre organisasjoner.

Flere viktige komitéutredninger vil bli lagt fram i de neste par ukene. I tillegg til utredningene om skipsfart og skipsbyggingsindustrien vil vi både få Forsvarskom-

misjonens innstilling og innstillingen fra Pensjonsutredningsutvalget. Felles for alle disse utredninger er at de berører oppgaver hvor vi står overfor en utvikling og utbygging som krever betydelig økonomisk innsats.

På de viktige områder som disse utredningene omfatter, og også på andre områder, vil vi når det gjelder den konkrete utbyggingstakt måtte tilpasse denne til de økonomiske muligheter vi har.

Utredningene har stort sett vært utarbeidet under forutsetning av åndre og noe lysere utfikter enn de som vi nå møter.

Jeg vil gjerne legge til et par ord om vår holdning til pensjonistene og folketrygdens ytelser til dem. Det er i godt samsvar med Arbeiderpartiets solidaritetstradisjoner

å gi høy prioritet til denne oppgaven. Det gjelder i første rekke de pensjonister som ikke har andre inntektskilder enn folketrygdens minsteytelser.

Alt i alt er det om lag 800.000 personer i Norge som helt eller delvis lever av offentlige trygder. På den andre siden har vi en yrkesaktiv befolkning på nær 1,5 millioner mennesker. Det er direkte og indirekte denne yrkesaktive befolkning som gjennom egne betalinger, og gjennom de bedrifter hvor de arbeider, skaper det reelle, økonomiske og finansielle grunnlag for pensjonsytelsene.

Trygdebudsjettet for 1978 utgjør om lag 28 milliarder kroner, eller ca. 20.000 kroner pr. hode av den yrkesaktive befolkning. Når jeg nevner disse tallene er det for å illu-

strere hvilken stor virkning trygdebudsjettet har på økonomien til hver enkelt her i landet. Om vi f.eks. går inn for en 10-prosents-øking i trygdeytelsene, innebærer dette at trygdens finansieringsgrunnlag må styrkes med et beløp som svarer til om lag 2.000 kroner pr. år pr. yrkesaktiv person i landet.

Vi har behov for etter hvert å trappe opp våre ytelser til de trygdede, i første rekke til dem som har de største økonomiske og sosiale behov.

Men enhver reell øking av disse ytelsene må følges av en tilsvarende øking i trygdens inntektsgrunnlag.

Uansett gjennom hva slags premie eller skattebetalinger vi ordner dette, hyler det som en reell forpliktelse på hele samfunnet. Med de store tall det her dreier seg om vil

finansieringsmulighetene avgjøre hvor raskt vi vil være i stand til å øke ytelsene. Særlig gjelder dette i en periode som vi nå er inne i hvor den samlede øking i landets inntekter er beskjeden. Det helt avgjørende er i hvilken grad inntektsoppgjørene for øvrig gir plass til heving av minstepensjoner og andre lave inntekter. Her blir solidariteten satt på prøve.

Det ligger ikke bare helgedager foran oss.

Vi står overfor store, vanskelige og politisk krevende oppgaver.

Oppgaven vil kalle på det beste og mest solide i samarbeidet innad i partiet og mellom parti, stortingsgruppe, Regjering og Landsorganisasjonen.

Vi må imidlertid ikke la de mørke skyene på den økonomiske horisonten få overskygge det forhold at vårt samfunn har store muligheter i framtida.

Vi møter framtidsoppgavene med tiltro til det samfunn vi har bygd opp.

Vi har en politikk som har stått sin prøve.

Det er med optimisme og med klare politiske målsettinger at vi også nå skal møte oppgavene som ligger foran.